

Podsumowanie praktyk wakacyjnych w Instytucie Problemów Jądrowych im. Andrzeja Sołtana. Projekt „ π of the Sky”

Piotr Ostrowski   opiekun: dr Grzegorz Wrochna

9 października 2005 roku

Projekt „PI of the Sky”

Projekt „PI of the Sky” jest to program całonocnych, automatycznych obserwacji dużego obszaru nieba— π steradianów, stąd nazwa—i wykrywania szybkich zmian jasności obiektów w polu widzenia kamer. Stanowisko obserwacyjne znajduje się w obserwatorium Las Campanas w Chile. Do celów projektu należą m.in. obserwacje gwiazd zmiennych, obserwacja zmian jasności planetoid związanych z ich obrotem oraz w szczególności poszukiwanie poświat optycznych błysków gamma.

Błyski gamma są to docierające do Ziemi strumienie wysokoenergetycznych fotonów trwające od ułamków sekund do wielu minut. Po raz pierwszy zostały zaobserwowane w latach 70-tych przez wojskowe satelity mające śledzić próby jądrowe. Izotropowy rozkład błysków na niebie wskazuje że źródła błysków są położone w odległościach kosmologicznych. Oznacza to że pojedynczy błysk wyzwala olbrzymie ilości energii, i że są to jedne z najgwałtowniejszych, znanych nam, zjawisk we Wszechświecie. Dlatego istotne jest poznanie mechanizmów powstawania błysków. Do tego konieczne są obserwacje źródeł błysków w innych długościach fali.

Trudność prowadzenia takich obserwacji bierze się stąd, że błyski są zjawiskami bardzo szybkimi i krótkotrwałymi. Istnieje sieć wymiany informacji o błyskach (GCN) przez którą informacje o wykrytych błyskach są przekazywane do różnych instrumentów, aby te mogły jak najszybciej rozpocząć obserwacje. Metoda ta okazała się owocną jednak zawsze będzie z nią związane opóźnienie w wymianie informacji i w ustawieniu instrumentu na odpowiednią pozycję. Projekty takie jak „PI of the Sky” umożliwiają rozpoczęcie obserwacji natychmiast, od samego początku.

Zadania wykonane w czasie praktyk

Wyszukiwanie danych z różnych eksperymentów

Podstawowym zadaniem na praktykach było odnalezienie źródeł danych z eksperymentów obserwujących docierające do Ziemi promienie kosmiczne oraz neutrino. Dane te powinny zawierać położenie na niebie oraz czas wystąpienia. Dane te zostaną następnie wprowadzone do bazy danych projektu w celu późniejszej analizy.

Przeszukano strony domowe oraz publikacje następujących eksperymentów:

HESS (promienie kosmiczne) znaleziono stronę z ostatnio zaobserwowanymi źródłami.

AGASA (promienie kosmiczne) znaleziono tabelkę z danymi z przed kilku lat, prawdopodobnie już nie aktualizowaną

AMANDA (neutrino) znaleziono pracę jednego z pracowników eksperymentu w której jest lista ponad dwustu obserwacji

Ponad to szukano danych z Super Kamiokande, HEGRA, HIRES, AUGER, niestety bez rezultatów.

Wizualizacja danych

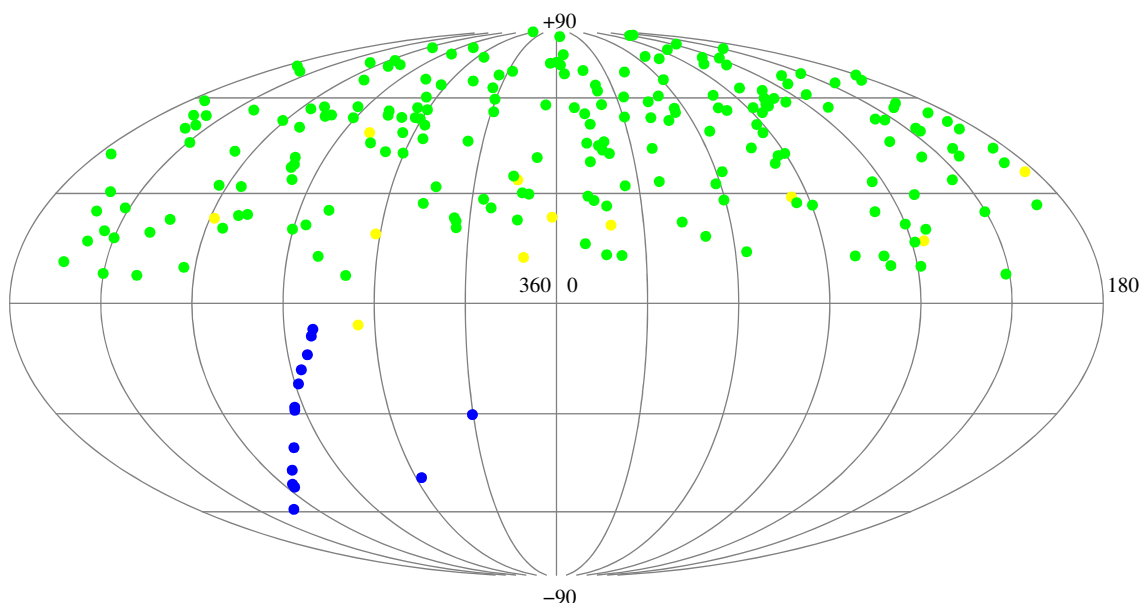
Wizualizacja danych sprowadza się do zaznaczenia na rysunku pozycji znalezionych obserwacji. Pojawia się tu kwestia odwzorowania sfery niebieskiej na płaszczyznę. Jest to zadanie analogiczne z rysowaniem zwykłej mapy. Istnieje wiele odwzorowań sfery na płaszczyznę, jednak w tym przypadku zastosowano odwzorowanie Mollweide'go często stosowane w tego typu mapach astronomicznych. Odwzorowanie to zachowuje stosunki pól obszarów na odwzorowywanej powierzchni co umożliwia wzrokowe porównanie gęstości punktów.

Odwzorowanie Mollweide'go (za stroną mathworld.wolfram.com)

$$x = \frac{2\sqrt{2}(\lambda - \lambda_0) \cos \theta}{\pi}$$

$$y = \sqrt{2} \sin \theta$$

Gdzie λ — rektascencja, θ — deklinacja, λ_0 — rektascencja środkowego południka.

Rysunek 1: Znalezione dane. Niebieski — HESS, żółty — AGASA, zielony — AMANDA

Integracja z bazą danych projektu

Wykonano prototyp programu który automatycznie ściąga dane ze wskazanej strony, znajduje różnice pomiędzy stroną a bazą danych projektu i ewentualnie aktualizuje bazę. Program ten napisano w języku JAVA ponieważ język ten (i jego biblioteki) umożliwia bardzo łatwe korzystanie z zasobów sieciowych oraz dostęp do baz danych.

Oprogramowanie

Grafika

Program rysujący mapkę nieba z zaznaczonymi zdarzeniami składa się zasadniczo z trzech części: czytania danych z pliku XML, rysowania mapki oraz GUI. Struktura pliku XML jest dość prosta. Demonstruje ją zamieszczony fragment

```
<?xml version = '1.0'?>
<?xml-stylesheet type="text/xsl" href="zdarzenia.xsl"?>
<listazdarzen>
  <zdarzenie>
    <zrodlo>HESS</zrodlo>
```

```

<wspolrzedne>
  <deklinacja>-59d9m27s</deklinacja>
  <rektascencja jednostka="godziny" >
    15h14m7s
  </rektascencja>
</wspolrzedne>
<czas/>
<nazwa>HESS J1514-591</nazwa>
</zdarzenie>
...

```

Logika czytająca dane jest zawarta w statycznej metodzie `czytajXML()` klasy `Zdarzenie`. Zwraca ona kolekcję obiektów typu `Zdarzenie` gotową do dalszej obróbki. Do czytania pliku XML użyto interfejsu DOM który jest zawarty w podstawowym JDK J2SE.

Samo rysowanie jest wykonywane w klasie `Mapka`. Dziedziczy ona po klasie `java.awt.BufferedImage` i udostępnia metody służące do narysowania siatki współrzędnych i rysowania poszczególnych punktów. Przed dodawaniem punktów należy ustawić kolorowanie punktów w zależności od źródła z którego dany punkt pochodzi. Klasa ta implementuje też interfejs `Printable`, który umożliwia zapis obrazu w formacie PostScript (przy pomocy Java Printing API).

Rektascencja 0 znajduje się po środku i rośnie w prawo (można to łatwo zmienić w razie potrzeby). Rzutowanie jest ze sfery w elipse o półosiach 1 i 2.

Prototyp narzędzia do automatycznej aktualizacji bazy danych.

Program czyta tabelkę znaną na stronach projektu HESS, porównuje z bazą danych i wypisuje na standardowym wyjściu instrukcje SQL aktualizujące bazę danych.

Do programu dołączony jest plik konfiguracyjny w którym powinien być URL strony z tabelką i dane potrzebne do połączenia się z bazą (URL bazy według dokumentacji sterownika JDBC Postgresql, login i hasło).

Program zawiera autorskie rozwiązanie problemu tłumaczenia tabel HTML na postać bardziej dogodną do dalszego przetwarzania(`String[] []`). Logika ta jest zawarta w klasie `HTMLToStringTab`, która intensywnie korzysta z wyrażeń regularnych.

Uwaga dla chcących wykorzystać ten kod: W napisach wynikowych zostają wycięte ciągi typu ` `; i `&lt;`; co nie zawsze może być pożądanym.

Odczyt z pliku i z bazy jest zorganizowany podobnie jak w programie do grafiki, (klasa `ZdarzenieHESS`). Do obsługi bazy danych użyto standardowego interfejsu JDBC i sterownika do bazy ze strony domowej PostgreSQL.

Progamy te były pisane tak aby ich komponenty mogły być w miarę łatwo wykorzystane później przez innych .

Definicje tabel według pomysłu pana Sokołowskiego.

Główna tabela

```
CREATE TABLE AstroSources
(
  as_id serial NOT NULL,
  as_name character varying,           -- name of source
  as_ra double precision,              -- RA [deg]
  as_dec double precision,             -- DEC [deg]
  as_time integer,                    -- UNIX TIME
  as_flux character varying(16),
    -- in percents of CRAB NEBULA UNITS
  as_size character varying(16),
  as_experiment character varying(64), -- name of experiment
  as_comments text,                   -- additional info
  as_type integer                      -- type
);
```

dotatkowa tabela z typami źródeł

```
CREATE TABLE AstroSourceType
(
  ast_type integer,                   -- astro source type
  ast_desc text
    -- astro source type description
);
```

```
INSERT INTO AstroSourceType ( ast_type , ast_desc )
VALUES ( 0, 'High Energy Photons');
INSERT INTO AstroSourceType ( ast_type , ast_desc )
VALUES ( 1, 'Neturinos');
```

Na płycie dołączono kody źródłowe programów oraz pliki z danymi.

Uwagi

Ilość znalezionych danych w stosunku do liczby przeszukiwanych źródeł jest niewielka. Najprawdopodobniej jest to spowodowane niechęcią zespołów

prowadzących eksperymenty do zbyt wczesnego (przed własnymi publikacjami) udostępniania surowych danych.

Użyte narzędzia

- Sun Java Development Kit w wersji 1.5.0
- Apache Ant 1.6.5
- System zarządzania relacyjnymi bazami danych (DBMS) PostgreSQL 7.4
- Raport wykonano przy pomocy systemu $\text{\LaTeX}$

Odnośniki

- <http://grb.fuw.edu.pl> projekt „PI of the Sky”
- <http://www.mpi-hd.mpg.de/hfm/HESS/HESS.html>
- <http://www-akeno.icrr.u-tokyo.ac.jp/AGASA/>
- http://area51.berkeley.edu/manuscripts/20010501xx-ty_thesis.ps.gz
praca doktorska Tyce Roberta deYoung’a „Observation of Atmospheric Muon Neutrinos with AMANDA”

Załączniki

- Płyta CD z elektroniczną wersją tej pracy, znalezionymi danymi i kodami źródłowymi programów